Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

9 päivänä heinäkuuta 2020*

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Kiinnelainasopimus – Ehto, jolla rajoitetaan korkokannan vaihtelua (vähimmäiskorkoehto) – Uudistamissopimus – Luopuminen sopimusehtojen riitauttamisesta tuomioistuimessa – Sitovuuden puuttuminen

Asiassa C-452/18,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 3 de Teruel (Teruelin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ja tutkintatuomioistuin nro 3, Espanja) on esittänyt 26.6.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 11.7.2018, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

**XZ**

vastaan

**Ibercaja Banco SA,**

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras sekä tuomarit S. Rodin (esittelevä tuomari), D. Šváby, K. Jürimäe ja N. Piçarra,

julkisasiamies: H. Saugmandsgaard Øe,

kirjaaja: hallintovirkamies L. Carrasco-Marco,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 11.9.2019 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– XZ, edustajinaan aluksi D. J. Fernández Yubero, sittemmin J. de la Torre García, R. López Garbayo ja M. Pradel Gonzalo, abogados,

– Ibercaja Banco SA, edustajinaan J. M. Rodríguez Cárcamo ja A. M. Rodríguez Conde, abogados,

– Espanjan hallitus, asiamiehenään aluksi M. J. García-Valdecasas Dorrego, sittemmin L. Aguilera Ruiz,

– Euroopan komissio, asiamiehinään J. Baquero Cruz, N. Ruiz García Napoleón ja C. Valero,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

kuultuaan julkisasiamiehen 30.1.2020 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

**tuomion**

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 3–6 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat XZ ja Ibercaja Banco SA ja joka koskee niiden tekemän kiinnelainasopimuksen ehtoja.

## Asiaa koskevat oikeussäännöt

### *Unionin oikeus*

3 Direktiivin 93/13 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.

Ehdon tai yksittäisen ehdon tietyistä osista erikseen neuvotteleminen ei sulje pois tämän artiklan soveltamista sopimuksen muihin osiin, jos sopimuksen yleinen arviointi osoittaa, että kyseessä on kaikesta huolimatta ennakolta muotoiltu vakiosopimus.

Jos elinkeinonharjoittaja väittää, että vakioehdosta on neuvoteltu erikseen, todistustaakka tästä seikasta on hänellä.

3. Liitteessä on ohjeellinen luettelo, joka ei ole tyhjentävä, niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina.”

4 Kyseisen direktiivin 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 7 artiklan soveltamista.

2. Sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.”

5 Mainitun direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos on kyse sopimuksesta, jonka kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt ehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi. Jos ehdon merkityksestä syntyy epäilystä, kuluttajalle suotuisin tulkinta on etusijalla. Tätä tulkintasääntöä ei sovelleta 7 artiklan 2 kohdassa säädettyjen menettelyjen yhteydessä.”

6 Saman direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

7 Direktiivin 93/13 8 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa tämän direktiivin soveltamisalalla perustamissopimuksen mukaisia tiukempia säännöksiä varmistaakseen kuluttajalle suojelun korkeamman tason.”

8 Kyseisen direktiivin liitteessä, joka sisältää ohjeellisen mutta ei tyhjentävän luettelon niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina, olevan 1 kohdan q alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on:

– –

q) kuluttajan oikeuden nostaa kanne tai käyttää muita oikeuskeinoja poissulkeminen tai rajoittaminen – –.”

### *Espanjan oikeus*

#### *Kuninkaan asetus 1/2007*

9 Direktiivi 93/13 on saatettu osaksi Espanjan oikeutta yleisistä sopimusehdoista 13.4.1998 annetulla lailla 7/1998 (Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación; BOE nro 89, 14.4.1998, s. 12304), joka on kodifioitu yhdessä muiden, unionin kuluttajansuojaa koskevien direktiivien täytäntöönpanemiseksi annettujen säännösten kanssa kuluttajien ja käyttäjien suojasta annetun yleisen lain sekä muiden täydentävien lakien uudelleen laatimisesta 16.11.2007 annetulla kuninkaan asetuksella 1/2007 (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias; BOE nro 287, 30.11.2007, s. 49181).

10 Kuninkaan asetuksen 1/2007 10 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Luopuminen etukäteen oikeuksista, joita tässä lainsäädännössä annetaan kuluttajille ja käyttäjille, on pätemätön, samoin kuin toimet, joita toteutetaan lain kiertämiseksi, siten kuin siviilikoodeksin [Código Civil] 6 §:ssä säädetään.”

11 Kuninkaan asetuksen 1/2007 83 §:ssä säädetään muun muassa, että ”kohtuuttomat sopimusehdot ovat suoraan lain nojalla pätemättömiä, ja niistä ei katsota sovitun”.

*Siviilikoodeksi*

12 Espanjan siviilikoodeksin 1208 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Sopimuksen uudistaminen on pätemätön, jos myös alkuperäinen velvoite oli pätemätön, paitsi jos pätemättömyysperusteeseen voi vedota vain velallinen tai jos alun perin pätemättömät toimet saatetaan päteviksi hyväksymisellä.”

**Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset**

13 XZ osti 23.12.2011 päivätyllä virallisella asiakirjalla eräältä rakennuttajalta kiinteistön 148 813,04 eurolla ja korvasi tämän seurauksena kyseisen rakennuttajan luottolaitos Caja de Ahorros de la Inmaculada de Aragónin, josta on tullut Ibercaja Banco, kyseistä kiinteistöä varten myöntämän kiinnelainan velallisena. XZ hyväksyi näin kaikki kyseistä kiinnelainaa koskevat sopimukset ja ehdot, sellaisina kuin ne oli määritelty alkuperäisen velallisen ja luottolaitoksen kesken (jäljempänä kiinnelainasopimus).

14 Kiinnelainasopimukseen sisältyi ehto, joka koski kyseiseen lainaan sovellettavia enimmäis- ja vähimmäiskorkokantoja ja jonka mukaan vuotuinen enimmäiskorko oli 9,75 prosenttia ja vuotuinen vähimmäiskorko 3,25 prosenttia.

15 Kiinnelainasopimusta muutettiin 4.3.2014 tehdyllä sopimuksella (jäljempänä lainaa muuttava uudistamissopimus), joka koski muun muassa vähimmäiskorkoehdon mukaista korkokantaa, joka alennettiin vuotuiseksi 2,35 prosentin nimelliskoroksi. Lainaa muuttava uudistamissopimus sisälsi myös seuraavan ehdon: ”Sopimuspuolet vahvistavat lainan voimassaolon ja soveltamisen, pitävät sen ehtoja asianmukaisina ja luopuvat näin ollen nimenomaisesti ja vastavuoroisesti nostamasta mitään sellaista kannetta toista sopimuspuolta vastaan, joka perustuisi sopimuksen tekemiseen ja ehtoihin sekä tähän mennessä tehtyihin suorituksiin ja maksuihin, jotka ne tunnustavat sopimuksen mukaisiksi.” Käsin kirjoitetulla maininnalla XZ ilmoitti lisäksi olevansa tietoinen ja ymmärtävänsä, että ”lainan korkokanta ei laske milloinkaan 2,35 prosentin vuotuista nimelliskorkoa alemmaksi”.

16 XZ on nostanut ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 3 de Teruelissa (Teruelin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ja tutkintatuomioistuin nro 3, Espanja) kanteen, jossa se vaatii toteamaan, että kiinnelainasopimukseen sisältyvä vähimmäiskorkoehto oli kohtuuton, ja velvoittamaan luottolaitoksen poistamaan kyseisen ehdon ja palauttamaan mainitun ehdon perusteella aiheettomasti suoritetut määrät lainan ottamisesta lähtien.

17 Koska Ibercaja Banco on vedonnut XZ:n vaatimusten vastustamiseksi lainaa muuttavan uudistamissopimuksen ehtoihin, pääasian kantaja on lisäksi pyytänyt ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta täsmentämään, missä määrin myös oikeustoimet, joilla muutetaan kiinnelainasopimusta ja erityisesti yhtä sopimusehtoa, jonka kohtuuttomuuteen asiassa vedotaan, ovat kyseisen sopimusehdon ”saastuttamia” ja siten kuninkaan asetuksen 1/2007 83 §:n perusteella sitomattomia.

18 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että Ibercaja Banco ryhtyi neuvottelemaan tekemiinsä kiinnelainasopimuksiin sisältyviä vähimmäiskorkoehtoja uudelleen sen jälkeen, kun Tribunal Supremo (ylin tuomioistuin, Espanja) oli 9.5.2013 antanut tuomion 241/2013, jossa se totesi kiinnelainasopimusten vähimmäiskorkoehtojen olevan pätemättömiä, jos ne eivät täytä selkeyttä ja avoimuutta koskevia vaatimuksia. Kyseinen tuomioistuin on kuitenkin epävarma siitä, onko kohtuuttoman ehdon uudelleen neuvotteleminen yhteensopivaa direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa vahvistetun sen periaatteen kanssa, jonka mukaan kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia.

19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää lisäksi, että lainaa muuttava uudistamissopimus itse ei ehkä täytä Tribunal Supremon vahvistaman ”avoimuustestin” mukaisia vaatimuksia. Kyseinen tuomioistuin tuo pääasiassa esiin erityisesti sopimusehtoihin perustuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välisen huomattavan epätasapainon lainanottajan vahingoksi, lainanottajan uuden vähimmäiskorkoehdon soveltamisen seurauksena mahdollisesti kärsimiä menetyksiä koskevien tietojen puuttumisen ja sen, ettei lainanottaja voi saada menettämiään määriä takaisin, koska hän on luopunut oikeussuojakeinoista velkojana olevaa luottolaitosta vastaan.

20 Tässä tilanteessa Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 3 de Teruel on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko periaate, jonka mukaan pätemättömät ehdot eivät sido kuluttajia (direktiivin [93/13] 6 artikla), ulotettava koskemaan myös myöhemmin tehtyjä näitä ehtoja koskevia sopimuksia ja oikeustoimia, kuten lainaa muuttavaa uudistamissopimusta?

Koska ehdoton pätemättömyys merkitsee sitä, että pätemätöntä sopimusehtoa ei ollut koskaan olemassa sopimuksen oikeudellis-taloudellisen olemassaolon aikana, voidaanko päätellä, että myös myöhempiä oikeustoimia eli lainaa muuttavaa uudistamissopimusta ja niiden vaikutuksia tähän sopimusehtoon ei ole olemassa oikeudellisessa todellisuudessa ja niitä on pidettävä pätemättöminä ja vaikutuksettomina?

2) Voivatko asiakirjat, joilla muutetaan sopimusehtoja tai sovitaan sopimusehdoista, joista ei ole erikseen neuvoteltu ja jotka eivät todennäköisesti täytä kohtuuttomuuden puuttumista ja avoimuutta koskevia edellytyksiä, olla direktiivin 93/13 3 artiklassa tarkoitettuja yleisiä sopimusehtoja, jolloin niitä koskevat samat pätemättömyysperusteet kuin alkuperäisiä uudistettuja tai sovinnolla muutettuja asiakirjoja?

3) Onko lainaa muuttavaan uudistamissopimukseen sisältyvän oikeussuojakeinoista luopumisen oltava myös pätemätön, koska asiakkaiden allekirjoittamissa sopimuksissa ei ilmoitettu heille, että kyseessä oli pätemätön sopimusehto, eikä mainittu myöskään rahamäärää tai taloudellista arvoa, joka heillä oli oikeus saada palautuksena koroista, jotka oli maksettu alun perin määrättyjen ’vähimmäiskorkoehtojen’ perusteella?

Tällä tavoin asiakas siis allekirjoitti luopuvansa vaatimuksesta ilman, että pankki olisi ilmoittanut, mistä hän luopuu ja miten suuresta rahamäärästä hän luopuu.

4) Onko tarkasteltaessa lainaa muuttavaa uudistamissopimusta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön ja direktiivin [93/13] 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 2 kohdan valossa katsottava, että siihen sisältyvä uusi vähimmäiskorkoehto ei edelleenkään ole avoin, koska pankki ei edelleenkään täytä sille kuuluvia avoimuusperusteita, jotka on vahvistettu 9.5.2013 annetussa Tribunal Supremon (ylin tuomioistuin) tuomiossa, eikä ole ilmoittanut asiakkaalle kyseisen kiinnelainasopimuksen ehdon todellisista taloudellisista kustannuksista siten, että hän saisi selville korkokannan (ja siihen perustuvan kuukausierän), jota hänen olisi maksettava, jos sovelletaan uutta vähimmäiskorkoehtoa, ja korkokannan (ja siihen perustuvan kuukausierän), jota hänen olisi maksettava, jos mitään vähimmäiskorkoehtoa ei sovellettaisi vaan sovellettaisiin kiinnelainalle sovittua korkokantaa ilman alarajaa?

Olisiko toisin sanoen rahalaitoksen pitänyt määrätessään tietyn asiakirjan ’vähimmäiskorkoehtoja’ koskevaksi uudistamissopimukseksi täyttää avoimuutta koskevat edellytykset, jotka on yksilöity direktiivin [93/13] 3 artiklan 1 kohdassa ja 4 artiklan 2 kohdassa, ja ilmoittaa kuluttajalle niistä määristä, jotka tämä on menettänyt ’vähimmäiskorkoehtojen’ soveltamisen vuoksi, sekä korkokannasta, jota sovellettaisiin, mikäli näitä ehtoja ei olisi, ja jos se ei ole menetellyt näin, ovatko myös nämä asiakirjat pätemättömiä?

5) Voidaanko lainaa muuttavan uudistamissopimuksen yleisiin ehtoihin sisältyvää kanteita koskevaa ehtoa pitää sisältönsä vuoksi kohtuuttomana direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa, luettuna yhdessä kohtuuttomia ehtoja koskevan liitteen ja erityisesti tämän liitteen [1 kohdan q alakohdan] kanssa – –, koska sillä rajoitetaan kuluttajien oikeutta käyttää oikeuksia, joita voi syntyä tai jotka voivat ilmetä sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen, kuten tapahtui mahdollisuudelle vaatia maksettujen korkojen täysimääräistä palauttamista ([21.12.2016 annetun tuomion] perusteella)?”

## Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

### *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellään lähinnä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että se on esteenä sille, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehto, jonka kohtuuttomuus voidaan todeta tuomioistuimessa, voi pätevästi olla kyseisen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sellaisen uudistamissopimuksen kohteena, jolla kuluttaja luopuu vaikutuksista, jotka seuraisivat kyseisen ehdon toteamisesta kohtuuttomaksi.

22 On muistutettava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 53 kohta).

23 Niinpä on lähtökohtaisesti katsottava, ettei kohtuuttomaksi todettu sopimusehto ole koskaan ollut olemassa, minkä vuoksi sillä ei voi olla vaikutuksia kuluttajaan nähden (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 61 kohta).

24 Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan kansallisten tuomioistuinten on siten jätettävä soveltamatta kohtuutonta sopimusehtoa, jotta ehdolla ei ole sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden, ellei kuluttaja vastusta tätä (tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

25 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, että kuluttajan oikeus tehokkaaseen suojaan sisältää myös mahdollisuuden luopua vetoamasta hänelle kuuluviin oikeuksiin, joten kuluttajan ilmaisema tahto on tarpeen vaatiessa otettava huomioon, kun kuluttaja on tietoinen kohtuuttoman ehdon sitomattomuudesta mutta kuitenkin toteaa, että hän vastustaa sen huomiotta jättämistä, ja antaa näin vapaaehtoisen ja tietoisen suostumuksensa kyseiseen ehtoon (ks. vastaavasti tuomio 14.4.2016, Sales Sinués ja Drame Ba, C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252, 25 kohta).

26 Direktiivissä 93/13 ei nimittäin mennä niin pitkälle, että siinä säädetty järjestelmä kuluttajien suojaamiseksi elinkeinonharjoittajien kohtuuttomilta sopimusehdoilta tehtäisiin pakolliseksi. Jos kuluttaja haluaa mieluummin olla vetoamatta kyseiseen suojajärjestelmään, sitä ei näin ollen sovelleta (tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, 54 kohta).

27 Kansallisen tuomioistuimen on siten otettava kuluttajan ilmaisema tahto tarpeen vaatiessa huomioon, kun kuluttaja on tietoinen kohtuuttoman ehdon sitomattomuudesta mutta kuitenkin toteaa, että hän vastustaa sen huomiotta jättämistä, ja antaa näin vapaaehtoisen ja tietoisen suostumuksensa kyseiseen ehtoon (ks. vastaavasti tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, 35 kohta).

28 Analogisesti on siten katsottava – kuten julkisasiamies on esittänyt olennaisilta osin ratkaisuehdotuksensa 39–42 kohdassa –, että kuluttaja voi luopua vetoamasta sopimusehdon kohtuuttomuuteen sellaisen uudistamissopimuksen yhteydessä, jolla kuluttaja luopuu tällaisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisen vaikutuksista, kunhan luopuminen perustuu vapaaehtoiseen ja tietoiseen suostumukseen.

29 Kuten edellä 25 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, se, että kuluttaja on luopunut vetoamasta kohtuuttoman sopimusehdon pätemättömyyteen, voidaan kuitenkin ottaa huomioon vain, jos kuluttaja on luopumishetkellä ollut tietoinen siitä, ettei kyseinen ehto ole sitova, ja tästä aiheutuvista seurauksista. Ainoastaan tällaisessa tilanteessa voidaan katsoa, että hänen hyväksyntänsä tällaisen ehdon uudistamiselle perustuu direktiivin 93/13 3 artiklassa säädettyjä vaatimuksia vastaavaan vapaaehtoiseen ja tietoiseen suostumukseen, mikä kansallisen tuomioistuimen on tutkittava.

30 Ensimmäiseen kysymykseen on edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, ettei se ole esteenä sille, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehto, jonka kohtuuttomuus voidaan todeta tuomioistuimessa, voi olla kyseisen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sellaisen uudistamissopimuksen kohteena, jolla kuluttaja luopuu vaikutuksista, jotka seuraisivat kyseisen ehdon toteamisesta kohtuuttomaksi, sillä edellytyksellä, että luopuminen perustuu kuluttajan vapaaehtoiseen ja tietoiseen suostumukseen, mikä kansallisen tuomioistuimen on tutkittava.

### *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

31 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään lähinnä, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 ja 2 kohtaa tulkittava siten, että sellaisen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehtoa, joka on tehty niiden välisen aikaisemman sopimuksen mahdollisesti kohtuuttoman sopimusehdon muuttamiseksi tai kyseisen toisen ehdon kohtuuttomuuden seurausten määrittämiseksi, voidaan itsessään pitää ehtona, josta ei ole erikseen neuvoteltu, ja se voidaan tarvittaessa todeta kohtuuttomaksi.

32 On muistutettava, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdan mukaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän ehdon kohtuuttomuuden valvonta kohdistuu ehtoihin, joista ei ole erikseen neuvoteltu.

33 Kyseisen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos elinkeinonharjoittaja on laatinut sen ennakolta, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä. Unionin tuomioistuin on jo todennut tästä, että yleisesti käytettäväksi laadittu sopimusehto on ehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu (tuomio 15.1.2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, 31 kohta).

34 Nämä edellytykset voivat kuitenkin täyttyä myös sellaisen ehdon osalta, jolla pyritään muuttamaan samojen osapuolten välillä tehdyn aikaisemman sopimuksen mahdollisesti kohtuutonta ehtoa tai määrittämään kyseisen toisen ehdon kohtuuttomuuden seuraukset. Se, että uudella sopimusehdolla pyritään muuttamaan aiempaa ehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, ei sellaisenaan vapauta kansallista tuomioistuinta velvollisuudesta varmistaa, ettei kuluttaja ole tosiasiallisesti voinut vaikuttaa uuden sopimusehdon sisältöön direktiivin 93/13 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

35 Pääasiassa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki tällaisen ehdon kuluttajalle esittämiseen liittyvät olosuhteet ratkaistakseen, onko kuluttaja voinut vaikuttaa sen sisältöön.

36 Nyt käsiteltävässä asiassa se, että pääasiassa kyseessä olevan lainaa muuttavan uudistamissopimuksen tekeminen on osa Ibercaja Bancon Tribunal Supremon 9.5.2013 antaman tuomion 241/2013 seurauksena omaksumaa yleistä toimintatapaa neuvotella uudelleen vaihtuvaan korkokantaan sidotut kiinnelainasopimukset, joihin sisältyy vähimmäiskorkoehto, voisi viitata siihen, ettei XZ voinut vaikuttaa uuden vähimmäiskorkoehdon sisältöön.

37 Sama pätee siihen, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan pankki ei toimittanut XZ:lle jäljennöstä sopimuksesta eikä antanut tälle mahdollisuutta ottaa sopimusta mukaansa voidakseen tutustua siihen.

38 Joka tapauksessa pelkästään sen perusteella, että XZ lisäsi lainaa muuttavan uudistamissopimuksen allekirjoituksen edelle käsin kirjoitetun maininnan, jonka mukaan hän oli ymmärtänyt vähimmäiskorkoehdon toimintatavan, ei voida päätellä, että kyseisestä ehdosta olisi erikseen neuvoteltu ja että kuluttaja olisi tosiasiallisesti voinut vaikuttaa mainitun ehdon sisältöön.

39 Toiseen kysymykseen on edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 93/13 3 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että sellaisen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehtoa, joka on tehty niiden välisen aikaisemman sopimuksen mahdollisesti kohtuuttoman sopimusehdon muuttamiseksi tai kyseisen toisen ehdon kohtuuttomuuden seurausten määrittämiseksi, voidaan itsessään pitää ehtona, josta ei ole erikseen neuvoteltu, ja se voidaan tarvittaessa todeta kohtuuttomaksi.

### *Neljäs ennakkoratkaisukysymys*

40 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee neljännellä kysymyksellään lähinnä sitä, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa, 4 artiklan 2 kohtaa ja 5 artiklaa tulkittava siten, että elinkeinonharjoittajalle kyseisten säännösten perusteella kuuluva avoimuutta koskeva vaatimus merkitsee sitä, että kun se tekee kuluttajan kanssa vaihtuvaan korkokantaan sidotun kiinnelainasopimuksen, jossa vahvistetaan vähimmäiskorkoehto, sen on annettava kuluttajalle tarvittavat tiedot, jotta tämä voi ymmärtää sopimuksen tekohetkellä hänelle vähimmäiskorkoehdolla käyttöön otetusta mekanismista aiheutuvat taloudelliset seuraukset.

41 Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdan mukaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyyn sopimukseen sisältyvää ehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se lojaliteettiperiaatteen vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten kyseisestä sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

42 Kyseisen direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan tällaisen sopimuksen ehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa kuitenkaan koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä eikä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavaroihin, jos ehdot on laadittu ”selkeästi ja ymmärrettävästi”.

43 Mainitun direktiivin 5 artiklassa säädetään lisäksi, että jos kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt sopimusehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava ”selkeästi ja ymmärrettävästi”.

44 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa ja 5 artiklassa tarkoitettu avoimuutta koskeva vaatimus ei voi rajoittua ainoastaan kyseisen ehdon muodolliseen ja kieliopilliseen ymmärrettävyyteen. Koska mainitulla direktiivillä toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli muun muassa tietojen puolesta, samassa direktiivissä asetettua vaatimusta siitä, että sopimusehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, ja siten avoimuutta koskevaa vaatimusta on tulkittava laajasti (tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 50 kohta).

45 Vaatimuksen, jonka mukaan sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, on siten ymmärrettävä edellyttävän myös sitä, että sopimuksessa esitetään avoimesti sen mekanismin konkreettinen toiminta, johon asianomaisessa ehdossa viitataan, sekä tarvittaessa tämän mekanismin ja muissa sopimusehdoissa määrätyn mekanismin välinen suhde siten, että kuluttajalla on mahdollisuus täsmällisten ja helppotajuisten perusteiden nojalla arvioida, minkälaisia taloudellisia seurauksia siitä hänelle aiheutuu (tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 45 kohta).

46 Kun kyse on kiinnelainasopimuksesta, kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on suorittaa tältä osin tarvittavat tarkastukset kaikkien olennaisten tosiseikkojen, joihin kuuluvat lainanantajan lainasopimusta koskevien neuvottelujen yhteydessä antamat ilmoitukset ja tiedot, perusteella. Kun kansallinen tuomioistuin ottaa huomioon kaikki sopimuksen tekemiseen liittyvät olosuhteet, sen tehtävänä on tässä yhteydessä erityisesti varmistaa, että kuluttajalle on annettu tiedoksi kaikki seikat, jotka voivat vaikuttaa hänen sitoumuksensa laajuuteen ja joiden avulla hän voi arvioida muun muassa lainansa kokonaiskustannuksia. Tässä arvioinnissa on yhtäältä ratkaisevaa se, onko ehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, jotta keskivertokuluttaja voi arvioida tällaisia kustannuksia, ja toisaalta se, onko lainasopimuksessa jätetty mainitsematta tietoja, joita pidetään sopimuksen kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen luonteen kannalta keskeisinä (tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 52 kohta).

47 Erityisesti sillä, että ennen tällaisen sopimuksen tekemistä annetaan tiedot sopimusehdoista ja sopimuksen tekemisen seurauksista, on kuluttajalle perustavanlaatuinen merkitys. Kuluttaja päättää nimenomaan näiden tietojen perusteella, haluaako hän sitoutua elinkeinonharjoittajan aiemmin laatimiin ehtoihin (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

48 Lisäksi on mainittava, että sopimusehdon kohtuuttomuutta on arvioitava kyseessä olevan sopimuksen tekohetken kannalta ja ottaen huomioon kaikki seikat, joista elinkeinonharjoittaja saattoi olla sopimuksen tekohetkellä tietoinen ja jotka olivat omiaan vaikuttamaan tämän sopimuksen myöhempään täyttämiseen, sillä sopimusehto voi aiheuttaa osapuolten välille epätasapainoa, joka ilmenee vasta sopimuksen täyttämisen aikana (tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 54 kohta).

49 Sitä, onko elinkeinonharjoittaja noudattanut direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa ja 5 artiklassa tarkoitettua avoimuutta koskevaa vaatimusta, on näin ollen arvioitava niiden seikkojen perusteella, jotka kyseisellä elinkeinonharjoittajalla oli tiedossaan kuluttajan kanssa tekemänsä sopimuksen tekohetkellä.

50 Erityisesti vaihtuvaan korkokantaan sidottuun lainasopimukseen sisältyvän vähimmäiskorkoehdon osalta on mainittava, että mekanismin, jolla rajoitetaan korkovaihtelujen alarajaa, taloudelliset vaikutukset riippuvat välttämättä sen viitekoron kehityksestä, jonka perusteella tällainen korko määräytyy.

51 Kuluttajalle on siten turvattava edellytykset ymmärtää tällaisesta ehdosta hänelle aiheutuvat taloudelliset seuraukset (ks. vastaavasti tuomio 5.6.2019, GT, C-38/17, EU:C:2019:461, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Koska kyse on ehdosta, jolla rajoitetaan indeksin perusteella määräytyvän vaihtuvan korkokannan vaihtelua alaspäin, koron täsmällistä suuruutta ei luonnollisesti voida määrittää lainasopimuksessa sen koko voimassaoloajaksi. Elinkeinonharjoittajan ei näin ollen voida edellyttää toimittavan täsmällisiä tietoja niistä taloudellisista seurauksista, jotka liittyvät korkokannan muutoksiin sopimuksen voimassaoloaikana, koska nämä vaihtelut riippuvat tulevista, ennalta arvaamattomista ja kyseisen elinkeinonharjoittajan tahdosta riippumattomista tapahtumista. Erityisesti on huomautettava, että

vaihtuvan korkokannan soveltaminen johtaa pitkällä aikavälillä jo luonteensa vuoksi myöhemmin erääntyvien maksujen määrien vaihteluun, joten elinkeinonharjoittajan ei ole mahdollista täsmentää vähimmäiskorkoehdon soveltamisen täsmällistä vaikutusta kyseisiin maksueriin.

53 Unionin tuomioistuin on kuitenkin jo todennut vaihtuvaan korkokantaan sidottujen kiinnelainojen osalta, että tietojen antaminen sen indeksin aiemmasta kehityksestä, jonka perusteella sovellettava korkokanta määräytyy, on erityisen merkityksellinen seikka (ks. vastaavasti tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 56 kohta).

54 Tällaisten tietojen avulla kuluttajalle voidaan nimittäin antaa mahdollisuus ymmärtää aiempien vaihtelujen perusteella, ettei hän voi saada hyväkseen hänelle tarjottua vähimmäiskorkokantaa alempaa korkokantaa.

55 Määrien, joista kuluttaja uuden vähimmäiskorkoehdon hyväksymällä luopuu ja jotka vastaavat määrien, jotka kuluttaja maksaisi alkuperäisen vähimmäiskorkoehdon mukaisesti, ja määrien, jotka kuluttaja olisi maksanut ilman vähimmäiskorkoehtoa, välistä erotusta, osalta on mainittava, että tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen keskivertokuluttaja voi lähtökohtaisesti määrittää nämä määrät vaivattomasti, jos hän saa kaikki tarvittavat tiedot elinkeinonharjoittajalta, tässä tapauksessa pankilta, jolla on tähän tarvittava asiantuntemus ja tarpeelliset tiedot.

56 Neljänteen kysymykseen on edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa, 4 artiklan 2 kohtaa ja 5 artiklaa on tulkittava siten, että elinkeinonharjoittajalle kyseisten säännösten perusteella kuuluva avoimuutta koskeva vaatimus merkitsee sitä, että kun se tekee kuluttajan kanssa vaihtuvaan korkokantaan sidotun kiinnelainasopimuksen, jossa vahvistetaan vähimmäiskorkoehto, sen on toimittava niin, että kuluttaja voi ymmärtää hänelle vähimmäiskorkoehdolla käyttöön otetusta mekanismista aiheutuvat taloudelliset seuraukset, muun muassa antamalla hänelle tiedot sen indeksin aikaisemmasta kehityksestä, jonka perusteella korkokanta määräytyy.

### *Kolmas ja viides ennakkoratkaisukysymys*

57 Kolmannella ja viidennellä kysymyksellään, jotka on syytä tutkia yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan q alakohdan ja sen 6 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkittava siten, että aiemman sopimuksen ehdon muuttamista koskevan uudistamissopimuksen ehtoa, jolla elinkeinonharjoittaja ja kuluttaja luopuvat vastavuoroisesti oikeussuojakeinoista sellaisten vaatimusten esittämiseksi, jotka koskevat muun muassa sekä alkuperäistä sopimusehtoa, jota on muutettu uudistamissopimuksella, että uudistamissopimuksen ehtoa, on pidettävä kohtuuttomana.

58 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Ibercaja Banco ja XZ sopivat lainaa muuttavassa uudistamissopimuksessa kiinnelainasopimuksen nojalla sovelletun vähimmäiskorkoehdon korkokannan alentamisesta sekä siitä, että ne luopuvat vastavuoroisesti oikeussuojakeinoista vanhan ja uuden vähimmäiskorkoehdon riitauttamiseksi.

59 Koska tällaisesta luopumisehdosta määrätään elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa, kansallinen tuomioistuin voi todeta kyseisen ehdon kohtuuttomuuden direktiivin 93/13 3 artiklassa säädetyn tutkimisen jälkeen sillä edellytyksellä, että kyseisestä ehdosta ei ole erikseen neuvoteltu, ja kyseisen direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa säädetyissä rajoissa.

60 Kuten mainitun direktiivin 3 artiklan 1 kohdasta ilmenee, sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se lojaliteettiperiaatteen vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

61 Kansallisen tuomioistuimen on tarkastettava, onko sen käsiteltäväksi saatetut sopimusehdot katsottava kohtuuttomiksi ottaen huomioon kyseisen direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti kaikki käsiteltävän asian olosuhteet (tuomio 7.8.2018, Banco Santander ja Escobedo Cortés, C-96/16 ja C-94/17, EU:C:2018:643, 66 kohta).

62 Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, täyttääkö sopimusehto lojaliteettiperiaatteen mukaiset vaatimukset sekä tasapainon ja avoimuuden vaatimukset, kun otetaan huomioon käsiteltävän asian olosuhteet. Unionin tuomioistuimella on silti toimivalta johtaa direktiivin 93/13 säännöksistä ne perusteet, joita kansallinen tuomioistuin voi tai joita sen täytyy soveltaa tällaisessa arvioinnissa (tuomio 28.7.2016, Verein für Konsumenteninformation, C-191/15, EU:C:2016:612, 65 kohta).

63 Lisäksi on mainittava, että – kuten direktiivin 93/13 3 artiklan 3 kohdasta ilmenee – kyseisen direktiivin liitteessä on ohjeellinen mutta ei tyhjentävä luettelo niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina. Kyseisessä liitteessä olevan 1 kohdan q alakohdassa mainitaan tällaisina ehtoina ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on kuluttajan oikeuden nostaa kanne tai käyttää muita oikeussuojakeinoja poissulkeminen tai rajoittaminen.

64 Lisäksi on mainittava, ettei se, että elinkeinonharjoittaja ja kuluttaja luopuvat vastavuoroisesti tiettyä sopimusehtoa koskevista oikeussuojakeinoista, estä kansallista tuomioistuinta tutkimasta tällaisen ehdon kohtuuttomuutta, jos mainitulla ehdolla voi olla sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden.

65 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että lainaa muuttavassa uudistamissopimuksessa Ibercaja Banco ja XZ sopivat yhtäältä kiinnelainasopimuksen nojalla sovellettavan vähimmäiskorkoehdon korkokannan alentamisesta ja toisaalta siitä, että ne luopuvat vastavuoroisesti vanhaan ja uuteen vähimmäiskorkoehtoon kohdistuvista oikeussuojakeinoista.

66 Ensinnäkin sen osalta, että XZ luopui oikeudestaan esittää kansallisessa tuomioistuimessa alkuperäistä vähimmäiskorkoehtoa koskevia vaatimuksiaan, on mainittava, että – kuten edellä 25–28 kohdasta ilmenee – direktiivi 93/13 ei sinänsä ole esteenä sille, että kuluttaja luopuu sopimuksella edusta, jonka hän voisi saada sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisesta, kunhan luopuminen perustuu vapaaehtoiseen ja tietoiseen suostumukseen.

67 Kuten julkisasiamies on maininnut ratkaisuehdotuksensa 70–73 kohdassa, oikeussuojakeinoista luopuminen siten, että kuluttaja ja elinkeinonharjoittaja sopivat siitä esimerkiksi oikeustoimella, jonka varsinaisena tarkoituksena on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen erimielisyyden ratkaiseminen, on lisäksi erotettava jäljempänä 75 ja 76 kohdassa tarkoitetun kaltaisesta kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan väliseen sopimukseen sisältyvästä etukäteisestä oikeussuojakeinoista luopumisesta.

68 Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen, niiden keskinäisen sopimuksen ehdon pätevyyttä koskevan erimielisyyden ratkaisemista koskevan sopimuksen ehto, jossa määrätään, että ne luopuvat vastavuoroisesti oikeussuojakeinoista, voi kuitenkin kuulua direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun sopimuksen pääkohteeseen ja jäädä siten mahdollisen kohtuuttomuuden arvioimisen ulkopuolelle, jos ehto on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, minkä arviointi kuuluu kansalliselle tuomioistuimelle.

69 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, ettei XZ saanut riittäviä tietoja alkuperäisen vähimmäiskorkoehdon kohtuuttomuudesta tai määristä, jotka hänellä olisi ollut oikeus saada takaisin kyseisen ehdon perusteella aiheettomasti maksettuina.

70 Kuten edellä 48 kohdasta ilmenee, elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehdon kohtuuttomuutta on arvioitava kyseessä olevan sopimuksen tekohetken kannalta ja ottaen huomioon kaikki seikat, joista elinkeinonharjoittaja saattoi olla sopimuksen tekohetkellä tietoinen ja jotka olivat omiaan vaikuttamaan mainitun sopimuksen myöhempään täyttämiseen, sillä sopimusehto voi aiheuttaa osapuolten välille epätasapainoa, joka ilmenee vasta sopimuksen täyttämisen aikana.

71 Vaikka on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä tutkia, mitä tietoja Ibercaja Bancolla oli lainaa muuttavan uudistamissopimuksen tekohetkellä, on mainittava, että unionin tuomioistuimen käytettävissä olevien tietojen mukaan kyseinen sopimus tehtiin 4.3.2014. Tribunal Supremo katsoi kuluttajajärjestöjen vireille saattamassa menettelyssä 9.5.2013 antamassaan tuomiossa 241/2013, että kiinnelainasopimusten vähimmäiskorkoehdot eivät lähtökohtaisesti täyttäneet selkeyttä ja avoimuutta koskevia vaatimuksia ja että ne voitiin tästä syystä todeta kohtuuttomiksi. Kyseisessä tuomiossa Tribunal Supremo rajoitti tällaisten ehtojen pätemättömyyden toteamisen vaikutukset koskemaan tulevaisuutta. Unionin tuomioistuin totesi kuitenkin vasta 21.12.2016 antamassaan tuomiossa Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980), että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta on esteenä tällaiselle rajoittamiselle.

72 Näin ollen yhtäältä on niin, että vaikka XZ:n ja Ibercaja Bancon välinen alkuperäinen vähimmäiskorkoehto saattoi olla kohtuuton lainaa muuttavan uudistamissopimuksen tekohetkellä, on niin, ettei kyse ollut varmasta tosiseikasta, koska ehdon kohtuuttomuutta kyseisen sopimuksen osapuolten välillä ei ole todettu oikeudenkäynnin yhteydessä.

73 Toisaalta Ibercaja Banco ei ilmeisesti voinut lainaa muuttavan uudistamissopimuksen tekohetkellä vallinneen oikeustilan perusteella tietää, että kohtuuttoman vähimmäiskorkoehdon olemassaolo oli peruste oikeudelle saada kyseisen ehdon perusteella aiheettomasti maksetut määrät takaisin kokonaisuudessaan.

74 Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida yhtäältä, millä varmuudella lainaa muuttavan uudistamissopimuksen tekohetkellä tiedettiin alkuperäisen vähimmäiskorkoehdon kohtuuttomuudesta, määrittääkseen niiden tietojen laajuuden, jotka Ibercaja Bancon olisi pitänyt antaa XZ:lle sen avoimuutta koskevan vaatimuksen nojalla, joka sillä oli oikeussuojakeinoista luopumista koskevan ehdon esittämisessä, ja toisaalta, kykenikö XZ:lle ymmärtämään tästä hänelle aiheutuvat oikeudelliset seuraukset.

75 Toiseksi sen osalta, että pääasian osapuolet luopuivat oikeudestaan esittää kansallisessa tuomioistuimessa uutta vähimmäiskorkoehtoa koskevia vaatimuksiaan, on korostettava, että – kuten julkisasiamies on esittänyt ratkaisuehdotuksensa 43 ja 44 kohdassa – kuluttaja ei voi pätevästi sitoutua luopumaan tulevaisuuden varalta siitä oikeussuojasta tuomioistuimissa tai niistä oikeuksista, jotka hänellä on direktiiviin 93/13 perusteella. Hän ei nimittäin voi määritelmällisestikään olla tietoinen tällaiseen ehtoon sitoutumisensa seurauksista tulevaisuudessa mahdollisesti ilmenevien erimielisyyksien kannalta.

76 Tältä osin on muistutettava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti, on pakottava säännös (ks. vastaavasti tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 55 kohta). Sen hyväksyminen, että kuluttaja voi etukäteen luopua oikeuksista, jotka hänellä on kyseisellä direktiivillä käyttöön otetun suojajärjestelmän perusteella, olisi ristiriidassa kyseisen säännöksen pakottavuuden kanssa ja vaarantaisi kyseisen järjestelmän tehokkuuden.

77 Kolmanteen ja viidenteen kysymykseen on edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan q alakohdan sekä sen 6 artiklan 1 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että

– elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan erimielisyyden ratkaisemiseksi tekemän sopimuksen ehtoa, jolla kyseinen kuluttaja luopuu esittämästä kansallisessa tuomioistuimessa vaatimuksia, jotka hän olisi voinut esittää, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut, voidaan pitää kohtuuttomana muun muassa, jos mainitulla kuluttajalla ei ollut merkityksellisiä tietoja, joiden perusteella hän olisi voinut ymmärtää kyseisestä ehdosta hänelle aiheutuvat oikeudelliset seuraukset

– ehto, jolla sama kuluttaja luopuu tulevien erimielisyyksien osalta oikeussuojakeinoista, jotka perustuvat hänelle direktiivin 93/13 perusteella kuuluviin oikeuksiin, ei sido kuluttajaa.

## Oikeudenkäyntikulut

78 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

**1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, ettei se ole esteenä sille, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehto, jonka kohtuuttomuus voidaan todeta tuomioistuimessa, voi olla kyseisen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sellaisen uudistamissopimuksen kohteena, jolla kuluttaja luopuu vaikutuksista, jotka seuraisivat kyseisen ehdon toteamisesta kohtuuttomaksi, sillä edellytyksellä, että luopuminen perustuu kuluttajan vapaaehtoiseen ja tietoiseen suostumukseen, mikä kansallisen tuomioistuimen on tutkittava.**

**2) Direktiivin 93/13 3 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että sellaisen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehtoa, joka on tehty niiden välisen aikaisemman sopimuksen mahdollisesti kohtuuttoman sopimusehdon muuttamiseksi tai kyseisen toisen ehdon kohtuuttomuuden seurausten määrittämiseksi, voidaan itsessään pitää ehtona, josta ei ole erikseen neuvoteltu, ja se voidaan tarvittaessa todeta kohtuuttomaksi.**

**3) Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa, 4 artiklan 2 kohtaa ja 5 artiklaa on tulkittava siten, että elinkeinonharjoittajalle kyseisten säännösten perusteella kuuluva avoimuutta koskeva vaatimus merkitsee sitä, että kun se tekee kuluttajan kanssa vaihtuvaan korkokantaan sidotun kiinnelainasopimuksen, jossa vahvistetaan vähimmäiskorkoehto, sen on toimittava niin, että kuluttaja voi ymmärtää hänelle vähimmäiskorkoehdolla käyttöön otetusta mekanismista aiheutuvat taloudelliset seuraukset, muun muassa antamalla hänelle tiedot sen indeksin aikaisemmasta kehityksestä, jonka perusteella korkokanta määräytyy.**

**4) Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan q alakohdan sekä sen 6 artiklan 1 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että**

**– elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan erimielisyyden ratkaisemiseksi tekemän sopimuksen ehtoa, jolla kyseinen kuluttaja luopuu esittämästä kansallisessa tuomioistuimessa vaatimuksia, jotka hän olisi voinut esittää, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut, voidaan pitää kohtuuttomana muun muassa, jos mainitulla kuluttajalla ei ollut merkityksellisiä tietoja, joiden perusteella hän olisi voinut ymmärtää kyseisestä ehdosta hänelle aiheutuvat oikeudelliset seuraukset**

– **ehto, jolla sama kuluttaja luopuu tulevien erimielisyyksien osalta oikeussuojakeinoista, jotka perustuvat hänelle direktiivin 93/13 perusteella kuuluviin oikeuksiin, ei sido kuluttajaa.**

Allekirjoitukset